

ความเป็นไปได้ในการศึกษา

เรื่อง

ชาติพันธุ์ ภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติ

โดย

ดร. สุเทพ สุนทรเกสัช

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ 2534

ความเป็นไปได้ในการศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ ภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติ :
แนวความคิดพื้นฐานและการศึกษา

ดร. สุเทพ สุนทรเกษม

ความนำ

คณะกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ เป็นคณะกรรมการวิจัยฯ คณะหนึ่งใน 5 คณะ (ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการวิจัยฯ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้) ได้รับการแต่งตั้งโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมและดำเนินการวิจัยด้านวัฒนธรรม ในพื้นที่ของจังหวัดภาคเหนือตอนบน และตอนล่าง อันได้แก่จังหวัดพะเยา เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ สุโขทัย พิชญ โลก อุตรดิตถ์ พิจิตร และอุทัยธานี

ในช่วงระยะเวลาดำเนินการของคณะกรรมการวิจัยฯ ระหว่างปี พ.ศ. 2534-2536 คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ปัญหาหลักของการวิจัย ที่มีความสำคัญ ถือว่าเป็นปัญหาและเป็นวิกฤติทางวัฒนธรรม และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง ที่จะต้องได้รับการศึกษาวิจัย คือปัญหาทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติ

โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งคณะกรรมการวิจัยฯ ได้มอบหมายให้ข้าพเจ้ารับผิดชอบทำการค้นคว้าวิจัยนั้น ย่อมเป็นที่ตระหนักกันดีว่า ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง จะประกอบไปด้วยประชากรที่มีเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือที่เรียกรวมๆ ว่า “วัฒนธรรม” หลากหลายแตกต่างกันอย่างมาก กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว ในกระบวนการพัฒนาของชาติที่ผ่านมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ต่างก็ได้อาศัยพื้นฐานทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางนิเวศน์ วิชา การเมือง และสังคมวัฒนธรรม เพื่อความอยู่รอดของกลุ่มของคน ตลอดจนมีส่วนร่วมอย่างมากในอันที่จะก่อให้เกิดบูรณาการทางสังคมและวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันทั่วไปว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้ ต่างก็มีภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างก็ได้รับสืบทอดต่อกันมาภายในชุมชนของคน

เนื่องจากแนวทางและจุดมุ่งหมายของการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน มุ่งที่จะสร้างเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง และได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เพื่อให้

ความรู้ที่มีอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวกับกลยุทธ์ในการรวมกลุ่มความร่วมมือ ในการปรับตัว หรือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเรื่อง ป่าไม้ แหล่งน้ำ ตลอดจนในเรื่องสุขภาพอนามัย จึงเป็นเรื่องที่เราจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ

โดยตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนผลกระทบในเรื่องดังกล่าว ที่มีต่อกระบวนการพัฒนา และผลที่จะเกิดตามมาในบั้นปลายจากการพัฒนา คือคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในท้องถิ่น ชำนาญเจ้าจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า แนวความคิดและทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ และระบบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ตลอดจนแนวทางที่จะนำเอาแนวความคิดพื้นฐานในเรื่องดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ของประเทศไทย ที่ชำนาญเจ้านำเสนอในงานวิจัยชิ้นนี้ จะช่วยให้บรรลุถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และผลในบั้นปลายของการพัฒนากังกล่าว

กลุ่มชาติพันธุ์และระบบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ : แนวความคิดพื้นฐาน

สังคมและวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ระบบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnicity) หรือต่อไปเพื่อความกระชับจะขอเรียกว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ที่จะพบแพร่หลายโดยทั่วไป ไม่ว่าจะ เป็นในประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่นประเทศในทวีปยุโรปและอเมริกา หรือ ในประเทศที่กำลังพัฒนา ของทวีปเอเชียและแอฟริกา ทั้งในอดีตที่ผ่านมาและในปัจจุบัน ในประเทศที่กำลังพัฒนา หรือที่เรียกรวมนๆว่า ประเทศในโลกที่สาม เราจะพบว่า หมู่บ้าน คณะชน เผ่าพันธุ์ ตลอดจนชุมชน ที่ครั้งหนึ่งเคยอยู่โดดเดี่ยว มีความเป็นอยู่อย่างอิสระ อาจจะเป็นที่สนใจและ ได้รับการศึกษาโดยนัก มานุษยวิทยา แต่ในปัจจุบัน หน่วยสังคมวัฒนธรรมต่างๆดังกล่าว ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐที่ เกิดขึ้นมาใหม่ โดยรวมกันเป็นกลุ่มทางชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างก็มีความแตกต่าง ในขอบเขตที่ต่างกันออกไป

จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น เป็นผลให้เกิดปรากฏการณ์ ซึ่งในทางสังคม วิทยาอาจเห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกันในตัวเอง กล่าวคือ ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ที่เข้ามา รวมเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ ในกระบวนการปรับตัว ต่างก็ค่อยๆสูญเสียลักษณะความแตกต่างทาง สังคมและวัฒนธรรมของตนไปอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็มีกลุ่มชาติพันธุ์อีกจำนวนหนึ่ง ที่ไม่เพียงแต่พยายามที่จะรักษาเอกลักษณ์และความแตกต่างทางชาติพันธุ์ของตน ไว้เท่านั้น ในบาง ครั้ง ความเพียรพยายามดังกล่าว ก็ได้กระทำไปในลักษณะที่อาจทำให้มองไปได้ว่า เป็นการกระทำ ที่เกินกว่าเหตุผลและความจำเป็นเสียด้วยซ้ำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม เราจะพบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน หนึ่ง ที่ในการพยายามที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นใหม่ ได้มีการยอมรับขนบ ธรรมเนียมประเพณีของชนกลุ่มอื่น หรือ ไม่ก็ยอมรับร่วมมือกับกลุ่มอื่น คัดค้านขนบธรรมเนียม ประเพณีขึ้นมาใหม่ ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อีกจำนวนหนึ่ง ในกระบวนการปรับตัวดังกล่าว ได้มี การปรับหรือจัดองค์การทางขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตน หรือ ไม่ก็อาจคัดค้านขนบ ธรรมเนียมประเพณีขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยสัญลักษณ์ที่มีอยู่เดิมเป็นพื้นฐาน โดยปรกติแล้วสัญลักษณ์ พื้นฐานที่มีอยู่ดั้งเดิมดังกล่าว มักจะปรากฏอยู่ในรูปของประเพณี (Norms) หรืออุดมการณ์ (Ideologies) ที่กลุ่มชาติพันธุ์มักจะนำมาใช้ เพื่อสร้างความแตกต่างระหว่างกลุ่มให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

กระบวนการปรับตัวในการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ประเภทแรก เรารู้จักกันในนามของ การสูญเสียลักษณะทางเผ่าพันธุ์ (Detribalization) ส่วนกระบวนการที่เกิดขึ้นประเภทที่สอง เรารู้จักในนามของ การรื้อฟื้นหรือการกลับคืน ไปสู่ลักษณะทางเผ่าพันธุ์ (Retribalization)(1) กระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งสองรูปแบบนี้ เป็นปรากฏการณ์ที่จะพบเห็น ในบริเวณที่เป็นเมือง (Urban Areas) ของประเทศในโลกรี่สาม อย่างเช่นในอาฟริกาและเอเชีย เป็นต้น ในบริเวณเมืองดังกล่าวจะพบว่า อิงสมาชิกของเผ่าพันธุ์เข้าไปอยู่ในเมืองนานเท่าใด ก็จะยิ่งสูญเสียลักษณะทางชาติพันธุ์ของคนไปมากขึ้นเพียงนั้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็กระบวนการสูญเสียลักษณะทางเผ่าพันธุ์ หรือกระบวนการกลับคืน ไปสู่ลักษณะทางเผ่าพันธุ์ เราควรจะต้องถือว่ากระบวนการที่เกิดขึ้น เป็นลักษณะของความต่อเนื่อง (Continuum) ของปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นระหว่างปลายโค้งของ แต่ละด้าน ของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมเดียวกัน โดยที่ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวล้ำเข้าไปทางปลายโค้งไม่ข้างใดก็ข้างหนึ่ง

กระบวนการสูญเสียลักษณะทางเผ่าพันธุ์ (Detribalization) ได้มีการกล่าวถึงและอภิปรายกัน อย่างกว้างขวาง ในวงการของนักวิชาการสาขาวิชาต่างๆ อีกทั้งเป็นกระบวนการที่รู้จักแพร่หลาย ในประวัติศาสตร์ของประเทศในยุโรป อาฟริกา และเอเชีย ตลอดระยะเวลา 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา นักสังคมวิทยาต่างก็มีทัศนะต่อกระบวนการดังกล่าวต่างๆกัน บางคนก็มองในแง่ของวิวัฒนาการ ว่าเป็นกระบวนการของเปลี่ยนแปลง จากสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานภาพ (Status) ไปสู่สังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อตกลงหรือสัญญา (Contact) หรือ ไม่ก็มองเห็นว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะของชุมชน (Community) ไปสู่ลักษณะของสมาคม (Association) หรือ อย่างที่ Ferdinand Tonnies นักสังคมวิทยานอร์มัน เสนอว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงจาก Gemeinschaft ไปสู่ Geselleschaft นอกจากนี้ยังมีนักรัฐศาสตร์และสังคมวิทยาบางท่าน ที่กล่าวถึงกระบวนการดังกล่าว ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง ไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่กลุ่มท้องถิ่นหรือกลุ่มที่มีอยู่ตามประเพณีดั้งเดิม และกลุ่มสถานภาพประเภทต่างๆ ถูกดึงเข้ามารวมกัน ภายใต้อารอบสถาบันหรือองค์กรเดียวกัน และจากการรวมกันดังกล่าว จะก่อให้เกิดกลุ่มอำนาจที่มีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่กับกลุ่มชาติพันธุ์เดิม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่จะคัดผ่านความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ในลักษณะที่สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันอาจจะเกิดความขัดแย้งกัน ในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ จนถึงขั้นที่ในที่สุดความผูกพันทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่แต่เดิม จะค่อยๆอ่อนพดงลง อันจะก่อให้เกิดความจงรักภักดีใหม่ ที่อยู่เหนือกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมแต่ละกลุ่ม (2)

ต่อไปเราจะได้พิจารณาถึงความสำคัญ ของกระบวนการรื้อฟื้นหรือการกลับคืน ไปสู่ลักษณะทางเผ่าพันธุ์ (Retribalization) ในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรม ของการรวมกลุ่มทางการเมืองใหม่ (Political Re-grouping) อาจกล่าวได้ว่า ผลที่เกิดขึ้นมาจากการรวมกลุ่มดังกล่าว

ไม่ใช่ผลที่เกิดมาจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์แยกตัวออกมาจากกลุ่มเดิม แต่ตรงกันข้ามกลับเป็นผลมาจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ภายในบริบทของสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ในขณะเดียวกัน กลุ่มการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ดังกล่าว ก็ไม่อาจจะถือได้เช่นเดียวกันว่าเป็นลักษณะของอนุรักษนิยม (Conservatism) หากแต่เป็นลักษณะพลวัตรของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองขึ้นมาใหม่ ในกระบวนการดังกล่าว กลุ่มที่มีลักษณะทางชาติพันธุ์ (Ethnic Categories) สมาชิกของกลุ่มจะมีส่วนในการต่อสู้เพื่อที่จะได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพล ภายในกรอบของระบบการเมืองที่เป็นทางการของรัฐ โดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ค่านาน สัญลักษณ์ และพิธีกรรม ที่มีอยู่เดิม กลุ่มทางชาติพันธุ์จะสร้างองค์กรที่มีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการหรือแบบพิธี (Informal Political Organization) ขึ้นมา เพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ดิ้นรน เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

ในทางสังคมวิทยา ถือว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เราเข้าใจสังคมที่เกิดขึ้นมาใหม่ในโลกที่ตาม ในฐานะสังคมที่กำลังสูญเสียดังลักษณะทางชาติพันธุ์ การรวมกลุ่มทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวข้างต้น เกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนา เท่าๆกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ในระดับนามธรรม อาจกล่าวได้ว่าการรวมกลุ่มดังกล่าว เป็นวิถีทางหนึ่งที่จะก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups) ขึ้นมาในสังคม ซึ่งในความเป็นจริงกลุ่มแต่ละกลุ่มจะก่อตัวขึ้นมา โดยอาศัยค่านานปรัปราทที่อธิบายถึงความแตกต่าง (Myths of Distinctiveness) แบบแผนการดำเนินชีวิต และองค์กรทางการเมืองที่ไม่เป็นแบบพิธีที่สร้างขึ้นมามีดังกล่าวแล้วข้างต้นเป็นเครื่องช่วย ยิ่งกลุ่มที่ก่อตัวขึ้นมาที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทางสังคม วัฒนธรรมมากขึ้นเพียงใด กลุ่มการเมืองที่ก่อตัวขึ้นมา ก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงนั้น โดยนัยดังกล่าว การรวมกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะทางการเมืองในปัจจุบัน ก็อาจถือได้เช่นเดียวกันว่าเป็นการรวมกลุ่มผลประโยชน์ ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการหรือแบบพิธี การรวมกลุ่มประเภทนี้ ตั้งแต่เริ่มต้น ได้อาศัยสถาบันพื้นฐาน อย่างเช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความได้เปรียบเป็นอย่างมากในแง่ของยุทธวิธี ในการจัดตั้งองค์กรทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการหรือแบบพิธี

สำหรับประเด็นในเรื่องขอบเขตความสามารถ ที่กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มทางการเมืองที่ไม่เป็นทางการหรือแบบพิธี จะเกิดขึ้นได้หรือไม่เพียงใดในสังคมหนึ่งนั้น ช่อมขึ้นอยู่กับระบบการเมืองที่เป็นทางการของรัฐแต่ละรัฐ จะเห็นได้ว่าในรัฐบางรัฐก็มีลักษณะของความหลากหลายทางการเมือง (Political Pluralism) ยินยอมให้มีการรวมกลุ่มผลประโยชน์และการเมืองที่ไม่เป็นทางการต่างๆขึ้นมาได้ในสังคม แต่ก็มียบางรัฐที่แม้จะไม่ยอมให้มีการรวมกลุ่มต่างๆดังกล่าวอย่างเปิดเผยออกหน้าออกตา แต่ก็ไม่ได้มีมาตรการที่เข้มงวดอะไร ที่จะป้องกันมิให้มีการจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวขึ้นมา ในขณะเดียวกันก็มีรัฐบางรัฐ ที่นอกจากจะไม่ยอมให้มีการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์

หรือการเมือง ขึ้นมาแข่งกับองค์กรที่เป็นทางการของรัฐแล้ว ถ้ามีการจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวขึ้นมา ก็จะใช้มาตรการรุนแรงหรือ แม้แต่ใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างเฉียบขาด

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบของรัฐประเภทใดก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์ที่รวมตัวกันขึ้นมา ในลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่เป็นทางการ โคออดิเนตลักษณะและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของคนเป็นเครื่องช่วย ก็จะอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบอย่างยิ่งในทางยุทธศาสตร์ เพราะคงจะเป็นการชกต่อยมากและถี่เปลี่ยนแปลงอย่างมาก และในบางกรณีก็อาจจะชกกับหลักมานุษยธรรมที่องค์กรของรัฐจะสร้างหรือใช้มาตรการต่างๆ ในการป้องกันและการปราบปราม เพื่อที่จะไม่ให้กลุ่มชาติพันธุ์ ประพฤติหรือปฏิบัติ ในสิ่งที่ถือว่าเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่ม อย่างในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนาหรือการเฉลิมฉลองตามประเพณีต่างๆ หรือแม้แต่ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยเหตุนี้ อย่างที่เกิดขึ้นในรัฐของโลกที่สาม เราจะพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์สามารถก่อตั้งกลุ่มทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการของตนขึ้นมา ภายในบริบทของระบบการเมืองที่เป็นทางการของรัฐ โคออดิเนตที่ดังขึ้นมดังกล่าว จะเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพอย่างมาก ในการดำเนินการทางการเมืองเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ยิ่งกว่าองค์กรหรือสมาคมที่ดังขึ้นมาอย่างเป็นทางการเสียอีก

กลุ่มชาติพันธุ์และชาติพันธุ์สัมพันธ์

โดยทั่วไปนักสังคมศาสตร์ หรือแม้แต่นักมานุษยวิทยายังมักจะถือว่า การรวมกลุ่มผลประโยชน์หรือการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะมีลักษณะของระบบหรือลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม (Tribalism) ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีผู้วิจารณ์กันไว้มาก อีกทั้งยังได้สรุปความเห็นไว้ว่า ถ้าจะใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมวัฒนธรรม ก็คงจะยังขาดความชัดเจนที่เพียงพอ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ได้มีนักสังคมวิทยาโดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอคำว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” (Ethnicity) เข้ามาใช้แทนคำว่า “ลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม” (Tribalism) ซึ่งความจริงคำว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” ก็ยังขาดความชัดเจนสมบูรณ์เช่นเดียวกัน แต่ข้อดีของคำนี้คือที่เป็นคำที่มีความหมายเป็นกลาง ปราศจากอคติหรือความเห็นที่แฝงค่านิยม (Value-loaded Terms) สามารถที่จะนำไปใช้กับประเภทหรือกลุ่มต่างๆ ทางสังคม (Social Categories) ได้อย่างกว้างขวางมากกว่า นักมานุษยวิทยา อย่าง เอนเนอร์ โคเฮน ได้เสนอให้ใช้คำว่า “เผ่าพันธุ์นิยม” (Tribalism) ในความหมายที่เกี่ยวกับชนพื้นเมือง และให้ใช้คำว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” (Ethnicity) ในความหมายกว้างๆ ระดับนามธรรมในทางสังคมวิทยา(3)

โคเฮน ได้ให้ความหมายของคำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” (Ethnic Groups) ไว้ว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ (Informal Interest Group) ที่สมาชิกของกลุ่มมีความแตกต่างที่เด่นชัดจากสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ในระบบสังคมเดียวกัน โดยที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว มีสิ่งนี้อาจเรียกรวมๆ ได้ว่าเป็น “สถาบันพื้นฐาน” (Basic Institutions) จำนวนหนึ่ง อย่างเช่นระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือลัทธิความเชื่อ และพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ร่วมกัน นอกจากนี้สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ ก็จะต้องมีระบบ ที่จะทำให้สามารถที่จะสื่อสารติดต่อกันได้โดยง่าย โดยสาระ

สำคัญแล้ว ตามความเห็นของโคเฮิน กลุ่มชาติพันธุ์อาจนิยามได้ว่าเป็นกลุ่มชนที่ 1. มีแบบแผนพฤติกรรมที่ยอมรับเป็นประจักษ์ฐานร่วมกัน และ 2. รวมกันเป็นส่วนหนึ่งของประชากรส่วนใหญ่ และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ภายในกรอบของสังคมเดียวกัน(4) สำหรับแบบแผนพฤติกรรมที่ยอมรับ เป็นประจักษ์ฐานที่กล่าวในข้อ 1. นั้น หมายถึงรูปแบบและการกระทำต่างๆ ทางด้านสัญลักษณ์ (Symbolic Forms and Actions) ที่เราจะพบในบริบทของความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการแต่งงาน (Kinship and Marriage) ความเป็นมิตร(Friendship) ตลอดจนพิธีกรรมและงานเฉลิมฉลองต่างๆ(Rituals and Ceremonies) นักมานุษยวิทยาบางท่านได้กล่าวถึงแบบแผนต่างๆดังกล่าวโดยถือว่าเป็น “ขนบธรรมเนียมประเพณี” (Customs) หรือบางทีก็เรียกรวมๆว่า “วัฒนธรรม”(Culture) ซึ่งก็ไม่ได้หมายถึงของปัจเจกชนคนใดคนหนึ่ง หากเป็นสิ่งที่แสดงออกโดย หรือเป็นตัวแทนของ ส่วนรวม (Collective Representation) ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงแบบแผนดังกล่าว จะปรากฏออกมาในรูปพฤติกรรมของปัจเจกชนก็ตาม

สำหรับคำว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” (Ethnicity) นั้น เฮิเบเนอร์ โคเฮิน ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการต่อสู้ขัดเคืองกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ภายในระบบสังคมหนึ่ง ซึ่งในการต่อสู้ดังกล่าว สมาชิกภายในกลุ่มจะเน้นความสำคัญของเอกลักษณ์(Identity) และความแตกต่าง (Distinctiveness) ของตนเป็นหลัก โคเฮิน และ แวน เคิน แบรคส์ มีความเห็นพ้องต้องกัน ในการพิจารณาว่าชาติพันธุ์สัมพันธ์ เป็นเรื่องของขีดขั้นหรือความมากน้อย(Degree) แทนที่จะถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง กล่าวคือ ชาติพันธุ์สัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับขนาดและการผสมผสานของตัวแปรต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ (1) สถาบันพื้นฐาน(Basic Institutions) อย่างเช่น ครอบครัว ระบบเครือญาติ พิธีกรรมทางศาสนาและการเฉลิมฉลองต่างๆ (2) ความสะดวกและระบบในการสื่อสารติดต่อระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และ (3) ผลประโยชน์ที่มีอยู่ร่วมกันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ความเข้มข้นของตัวแปรต่างๆดังกล่าว ควรจะได้รับการพิจารณา ไม่ใช่ในแง่ที่มีความสมบูรณ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง แต่ควรจะพิจารณาโดยเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด(5)

นอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว เราควรจะตั้งใจคิดว่า กลุ่มชาติพันธุ์(Ethnic Group) นั้น มีความแตกต่างจากกลุ่มหรือประเภทที่มีลักษณะทางชาติพันธุ์(Ethnic Category) แมกซ์ กลด์มัน เคชกล่าวไว้ว่า “ทุกวัฒนธรรมมีแนวโน้มที่จะดำรงเพื่อความอยู่รอด” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เมื่อสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมหนึ่งอพยพเข้าไปอยู่ในเมือง พวกเขาจะพยายามรักษาลักษณะที่สำคัญทางวัฒนธรรมของคนไว้ แม้ว่าสมาชิกของกลุ่มจะ ไม่ได้พยายามที่จะจัดตั้งองค์กรเพื่อความร่วมมือทางการเมืองขึ้นมาก็ตาม กลุ่มหรือคณะบุคคลที่ถือวัฒนธรรมดังกล่าว อาจถือได้ว่าเป็นเพียงกลุ่มหรือประเภททางชาติพันธุ์(Ethnic Category) เท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาผ่านไป และสมาชิกภายในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารติดต่อกันมากขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจและทางการเมือง กลุ่มวัฒนธรรมนั้นก็จะค่อยๆเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้

ในที่สุด คงจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองของอาฟริกา บรรดาผู้ราชที่อยู่ในกลุ่มที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มักจะเลือกแต่งงานกับผู้หญิงที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับคนที่อยู่ในบริเวณเมืองเดียวกัน หรือที่มาจากถิ่นที่อยู่ของเผ่าพันธุ์ดั้งเดิม การแต่งงานดังกล่าว ก่อให้เกิดกลุ่มที่นิยมแต่งงานระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม (Endogamous Group) ขึ้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มจะมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดประเพณีหรือข้อห้ามเกี่ยวกับการสัมพันธ์กับคนภายนอกทางด้านอื่นๆตามมา เมื่อเวลาผ่านไปอีกระยะหนึ่ง สมาชิกของกลุ่มทางชาติพันธุ์ อาจจะตกลงกันที่จะ ไม่ยินยอมให้ผู้หญิงในกลุ่มของคนไปแต่งงานกับคนภายนอก จากผลของการพยายามของสมาชิกภายในกลุ่มและการเปลี่ยนแปลงต่างๆดังกล่าว ในที่สุด กลุ่มที่เป็นเพียงกลุ่มหรือประเภททางชาติพันธุ์ในระยะเริ่มแรก จะค่อยๆเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แท้จริง(6)

ในการที่เราพิจารณาว่ากลุ่มชาติพันธุ์ มีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ทำหน้าที่เป็นกลุ่มทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ(Informal political grouping) นั้น คำว่า “การเมือง” ในที่นี้เราหมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกระจาย การใช้ รวมทั้งการต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ ภายในระบบสังคมหนึ่ง คำว่า “อำนาจ” ในที่นี้ คือการควบคุมที่มนุษย์มีเหนือพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ โดยนัยดังกล่าวจึงอาจถือได้ว่า อำนาจเป็นมิติดึงของความสัมพันธ์ทางสังคมทุกประเภท เราจะพบว่าในระบบการเมืองทั้งหลาย จะมีการบังคับโดยใช้กำลัง มีการลงโทษ มีการให้รางวัลหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รวมทั้งพันธะกรณีทางศีลธรรมและพิธีกรรมต่างๆ คิวแปรต่างๆที่กล่าวมานี้ ส่วนเป็นองค์ประกอบที่มีขีดขึ้นแตกต่างกันของระบบการเมืองต่างๆ สำหรับในกรณีของชาติพันธุ์สัมพันธ์ จะมีการใช้พันธะกรณีหรือข้อผูกพันทางศีลธรรม ตลอดจนพิธีกรรมเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะก่อให้เกิดความผูกพันขึ้นในหมู่สมาชิก ในการที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งทางการเมืองของกลุ่ม อิงกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง มีสถาบันพื้นฐานรองรับมากเพียงใด กลุ่มผลประโยชน์นั้น ก็จะต้องเพิ่มลักษณะซับซ้อนมากขึ้นเท่านั้น

ระบบชาติพันธุ์สัมพันธ์ ในฐานะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ ที่ทำหน้าที่ทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ จะพบว่าเมื่ออยู่ในแทบจะทุกภูมิภาคของโลก สิ่งที่นักมานุษยวิทยา รวมทั้งนักสังคมวิทยา และนักรัฐศาสตร์ ให้ความสนใจ ก็คือกระบวนการที่ประทศฐานทางศีลธรรม ค่านิยม ค่านาน และสัญลักษณ์ต่างๆ ได้ถูกนำไปใช้ป็นเครื่องมือในการจัดตั้งองค์กร(Organizing Instruments) ในการจัดตั้งองค์กรดังกล่าว ปัญหาที่ต้องเผชิญและจะต้องหาทางแก้ไข เพื่อที่จะให้องค์กรที่จัดตั้งขึ้นมา มีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุเป้าหมายทางการเมือง เป็นปัญหาพื้นฐานของการจัดตั้งกลุ่มทางการเมืองโดยทั่วไป คือ (1) ปัญหาในเรื่องการกำหนดความแตกต่าง(Distinctiveness)ของสมาชิกภายในกลุ่ม (2) ปัญหาในเรื่องการสื่อสารติดต่อ(Communication)ระหว่างสมาชิกของกลุ่ม (3) ปัญหาในเรื่องการตกลงตัดสินใจ(Decision-Making) (4) ปัญหาในเรื่องที่จะมอบหมายให้ใครเป็นผู้ทรงอำนาจ(Authority) (5) ปัญหาในเรื่องอุดมการณ์(Ideology) และปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับ

ระเบียบวินัย (Discipline) ของสมาชิกภายในกลุ่ม ปัญหาต่างๆดังกล่าว สำหรับองค์กรทางการเมืองที่เป็นทางการ อาจหาทางแก้ไข โดยอาศัยค้วบทกฏหมายหรือกฎระเบียบในพระราชกรณ แต่สำหรับองค์กรการเมืองที่ไม่เป็นทางการ อย่างในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ มักจะอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องช่วยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว(7)

ชาติพันธุ์สัมพันธ์ในฐานะปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม

ในการศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ ได้มีนักมานุษยวิทยาบางกลุ่มที่เน้นความสำคัญของวัฒนธรรม กลุ่มที่มีแนวความคิดดังกล่าวที่มีอิทธิพลมากที่สุด เป็นนักมานุษยวิทยาที่สังกัดสถาบันไรเดสลิฟวิงสโตน(Rhodes Livingstone Institute) แห่งประเทศอังกฤษ ผู้นำสำคัญในกลุ่มนี้ก็คือ มิทเชลล์ เฮปสไตน์ และแมกซ์ กลัคแมน ทักษะของนักมานุษยวิทยากลุ่มนี้ เกิดมาจากการประสพการณ์ที่ได้รับมาจากการศึกษาเมืองอุตสาหกรรม ในบริเวณคอนเทเนียมของโรดิเชีย คือประเทศแซมเบียในปัจจุบัน ในบริเวณเมืองดังกล่าว ในทศวรรษของ ค.ศ. 1950 การแบ่งกลุ่มในสังคมเป็นการแบ่งคนเชื้อชาติ(Racial Lines) สถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ก็คือการต่อสู้ขั้วกันที่เกิขึ้นอยู่ตลอดเวลา ระหว่างคนงานชาว ออฟริกันกับนายจ้างผิวขาว ในทักษะของนักมานุษยวิทยาสถาบันลิฟวิงสโตน ชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในบริเวณค้ำพักของคนงานชาวออฟริกัน ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น หากเป็นผลมาจากกลวิธีทางญาณปรัชญา (Epistemological Devices) ของสังคม ที่ได้นำมาใช้ในการที่จะให้ความหมายหรือความเข้าใจ ระบบสังคมเมืองที่มีลักษณะซับซ้อน มีความหลากหลายและน่าค้นหาขึ้นเรื่อยๆ อย่างที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เพื่อที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว ชาวอาฟริกาจึงได้แบ่งชาวออฟริกันคนอื่นๆที่อยู่ในเมือง ออกเป็นกลุ่มต่างๆ โดยอาศัยเกณฑ์หรือตัวกำหนดที่มีลักษณะกว้างๆ อันได้แก่ลักษณะทางเผ่าพันธุ์ (Tribal Categories) เป็นเครื่องแบ่ง

เฟรดริก บาร์ธ ในหนังสือที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายของเขา โดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ที่คล้ายคลึงกัน ได้พิจารณาการจำแนกกลุ่มหรือประเภททางชาติพันธุ์ว่า เป็นการจำแนกประเภทบุคคล โดยอาศัยลักษณะพื้นฐานดั้งเดิม ที่มีลักษณะกว้างๆและเห็นได้ชัด อันได้แก่แก่นนิคมและภูมิหลังของบุคคล เป็นตัวกำหนด(8) ลักษณะพื้นฐานดังกล่าวนี้ บาร์ธมีความเห็นว่า เป็นสิ่งที่มิอยู่ก่อนแล้วแต่เดิมในเผ่าพันธุ์ต่างๆ นักมานุษยวิทยาสำนักสถาบันลิฟวิงสโตนก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า โดยสาระสำคัญลักษณะทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่มิอยู่ก่อนแล้วแต่เดิม บาร์ธนั้นมีความเห็นไปไกลถึงกับว่า ชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นสิ่งที่มีความเป็นอยู่โดยตัวของมันเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม บาร์ธได้ให้หรืออธิบายชาติพันธุ์สัมพันธ์ ว่าเป็นเพียงพาหะหรือเครื่องช่วยในการจัดตั้งองค์กร(Organizational Vessels) ที่เราสามารถจะพิจารณาได้ โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงปริมาณและรูปแบบของเนื้อหา ที่อาจจะแตกต่างกันในระบบสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ นอกจากนี้บาร์ธยังมีความ

เห็นอีกด้วยว่า เนื้อหาทางสังคมต่างๆดังกล่าว อาจมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม แต่ก็อาจไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้ รูปแบบและเนื้อหาดังกล่าวอาจก่อให้เกิดชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมทั้งหมด หรืออาจจะเป็นเพียงบางส่วนก็ได้(9)

แนวการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยากทางสังคมวิทยา ทางด้านเหตุผล และวิธีการศึกษาหลายประการ ในสาระสำคัญอาจกล่าวได้ว่า แนวการวิเคราะห์ดังกล่าวมีลักษณะของการพรรณนา(Descriptive) และการให้เหตุผลได้แย้งที่วกวน กล่าวคือ สิ่งนี้ที่วิเคราะห์แนวนี้คือการจะบอก ก็คือการที่บุคคลหนึ่งจะทำกรทำการ ในฐานะสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งก็เพราะเขาถือว่าตัวเองเป็นคนหนึ่งในกลุ่มนั้น หรือบางครั้งก็เพราะว่าคนอื่น ๆ คิดเช่นนั้น และถ้าจะถามว่ารู้ได้อย่างไร คำตอบก็คือโดยสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ผู้นั้นเป็นคนบอก หรือโดยที่เขาแสดงตนว่าเขาคือ ชื่อย่อและชื่อได้แย้งดังกล่าว จะขาดลักษณะของการวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น ถ้าจะถือว่ากำหนดตนเอง และการจำแนกประเภทกลุ่มทางสังคม((Social Classification) เป็นเรื่องของ การรับรู้(Cognition) และพยายามที่จะสร้างแผนภูมิของการรับรู้ดังกล่าวเพื่อที่จะอธิบาย สิ่งที่จะได้รับจากแนวการวิเคราะห์ดังกล่าว อย่างมากที่สุด ก็คือการยืนยันข้อเท็จจริงที่ว่า กลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่มีความจริง ซึ่งก็ต้องการยอมรับว่าเป็นเรื่องที่ถูกคิด แต่ฉันราจะค้นหาจุดเริ่มต้นของการวิเคราะห์ แทนที่เป็นข้อสรุป การที่ยอมรับว่ากลุ่มชาติพันธุ์มีความจริง จึงไม่ได้ก่อให้เกิดข้อสมมุติฐาน อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าของแนวการวิเคราะห์แต่อย่างไร นี่เป็นเหตุผลที่ว่าในการศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ เราจึงพยายามที่จะก้าวให้พ้นไปจากจุดเริ่มต้นดังกล่าว

อีวอนส์-พริชาร์ด(10) นักมานุษยวิทยาได้เคยกล่าวไว้ว่า ความหมกหมุ่นในปัญหาทางด้านวัฒนธรรมยังจะคงมีอยู่ต่อไปในหมู่นักมานุษยวิทยา อันจะนำไปสู่แนวทางทางประวัติศาสตร์หรือไม่ก็จิตวิทยาอย่าง ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ โดยนัยดังกล่าว จึงมีนักวิชาการบางท่านที่พยายามจะอธิบายชาติพันธุ์สัมพันธ์ ตามแนวของจิตวิทยา ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมูลเหตุใจ(Motivations) ความคิดพื้นฐานที่มีอยู่ดั้งเดิม(Primordial Ideas) ตลอดจนจิตวิทยาของเอกลักษณ์(Psychology of Identity) แม้ว่าความคิดดังกล่าวจะไม่ปรากฏชัดในข้ออธิบายดังกล่าว แต่ก็มีความโน้มที่จะมองชาติพันธุ์สัมพันธ์ ในแง่ของกลยุทธที่ปัจเจกบุคคลนำมาใช้ เพื่อประโยชน์ส่วนตัว หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจสูงสุด ความยากลำบากของการอธิบายดังกล่าว จึงอยู่ที่เป็นการอธิบายทางด้านเดิย และไม่สามารถนำมาใช้อธิบายศักยภาพของสัญลักษณ์ ที่เป็นที่ยอมรับและถูกนำมาใช้โดยปัจเจกชน ในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจได้ เราจะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไม่ใช่เป็นเพียงผลรวมของสมาชิกที่มารวมกัน และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ก็ไม่ได้เป็นเพียง ผลรวมของกลยุทธต่างๆที่บุคคลต่างๆในกลุ่ม ยอมรับเอามาใช้ ประสิทธิภาพ ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมต่างๆ จะมีผลในทางปฏิบัติ และมีผลบังคับในตัวของมันเอง ก็คือเมื่อสิ่งต่างๆดังกล่าว ได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มในส่วนรวม โดยได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากกลุ่ม ปัจเจกชนสามารถที่จะนำเอาชนบทร่วมประเพณีมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่คนได้ ก็คือเมื่อเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ยอมรับ

รับสัญลักษณ์ ที่ถือกันว่ามีคุณค่าอยู่ในขณะนั้น คนๆหนึ่งจะ ไม่สามารถใช้คนอื่นให้เป็นประโยชน์แก่คนได้ ถ้าตัวเขาเอง ไม่พร้อมที่จะให้คนอื่นทำกับเขาได้อย่างเดียวกัน ปัจเจกชนจะต้องตอบแทนการเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยการเข้าไปร่วมกิจกรรมที่มีลักษณะทางสัญลักษณ์ต่างๆของกลุ่ม และยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีนักวิชาการอีกจำนวนหนึ่ง ที่พยายามจะอธิบายชาติพันธุ์สัมพันธ ในแง่ของกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง(Process in Time) ในแง่ดังกล่าว ชาติพันธุ์สัมพันธ จะได้รับการอธิบาย โดยเกี่ยวข้องกับ การอพยพหรือย้ายถิ่น(Migracy) โดยนัยดังกล่าว ชาติพันธุ์สัมพันธ จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นขั้นตอนหรือระดับหนึ่ง ของการปรับตัวของกลุ่มต่อสภาพแวดล้อมใหม่ ซึ่งจะสิ้นสุดลงด้วยการที่สมาชิกของกลุ่ม สามารถที่จะผสมกลมกลืน(Assimilation) เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมใหม่ได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ในแนวนี้ ก็คือความไม่แน่ชัด ว่าสิ่งที่เราให้ความสนใจนั้น เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์(Historical Process) หรือกระบวนการที่เป็นวัฏจักร (Cyclical Process) ถ้าสิ่งที่เราให้ความสนใจในการวิเคราะห์เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการดังกล่าวก็อาจถือได้ว่ามีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว(Unique) และการอธิบายกระบวนการดังกล่าว ก็จะมีลักษณะเป็นเชิงพรรณนา คือจะเป็นเพียงการบรรยายว่าการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชนนั้นๆ ได้ดำเนินมาตามลำดับเวลาที่ผ่านมาอย่างไร แต่ถ้านั่นที่เราจะให้ความสนใจเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นวัฏจักร คือเป็นปฏิบัติการหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซ้ำๆในลักษณะของวงจร เราก็คงไม่สามารถนำเอาผลของการวิเคราะห์ไปสร้างให้เกิดเป็นหลักการทั่วไป(Generalization) ที่สามารถจะนำไปประยุกต์ใช้กับกรณีชาติพันธุ์สัมพันธโดยทั่วไปได้

นอกจากนี้แม้จะเป็นความจริงว่า ชุมชนของผู้อพยพหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ก่อตั้งขึ้นมาเป็นรัฐ จะต้องผ่านกระบวนการของการปรับตัว และ/หรือมีการบูรณาการ และในกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต้องสูญเสียเอกลักษณ์ของคนไป แต่ก็มิใช่อานการณ์อีกจำนวนไม่น้อยที่มีลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ ในขณะที่กลุ่มต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงใหม่ จะมีการจัดองค์กรของชนบทรวมเนียมที่มีอยู่เดิมเสียใหม่ หรือ ไม่เช่นนั้นก็จะพัฒนาชนบทรวมเนียมประเพณีขึ้นมาใหม่ บนพื้นฐานของระบบสัญลักษณ์ที่มีอยู่เดิมในสังคม หรืออาจจะมีการใช้ประเพณีหรืออุดมการณ์ตามประเพณีดั้งเดิม เพื่อเสริมสร้างความแตกต่างของกลุ่มให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เมื่อเวลาผ่านไปกลุ่มที่เกิดขึ้นมา ก็จะเพิ่มความแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆในสังคมมากขึ้น เราจะพบว่าในแทบจะทุกสังคม ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา มีสถานการณ์จำนวนมากที่บ่งชี้ว่า การอพยพเคลื่อนย้าย ไม่ใช่ลำดับขั้นตอนของการพัฒนา (Stages of Development) แต่เป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวพันกับโครงสร้าง เอเบเนอร์ โคเฮน ได้ชี้ให้เห็นว่า ในเมืองโยรูบาของแอฟริกา พ่อค้าชาวเฮฮาฮาจะทำการค้าอยู่ในชุมชนเดียวกันเป็นเวลานานหลายปี แต่ก็ยังคงมีฐานะเป็นคนแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่นอยู่ อย่างเดิม ในขณะที่ผู้อพยพรวมเฮฮาฮาผู้ประกอบ

การทางเศรษฐกิจ ในฐานะผู้ตั้งถิ่นฐาน จะได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของชุมชนผู้ตั้งถิ่นฐาน หลังจากที่ได้เข้าไปร่วมกลุ่มอยู่เพียงไม่นาน(11)

ชาติพันธุ์สัมพันธ์กับความสัมพันธ์ทางด้านอำนาจ

สิ่งที่เราจะต้องระลึกอยู่เสมอก็คือ ชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นเรื่องของระดับ(Degree) ดังจะเห็นได้ว่าชนบรรมนิยมประเพณี จะมีอิทธิพลหรือแรงบีบบังคับต่อบุคคลแต่ละคนมากน้อยเพียงใดนั้นก็แล้วแต่กรณี และก็จะไม่มีมาตรการใดที่จะใช้วัดแรงบีบบังคับดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามโดยสามัญสำนึก เราก็จะมองเห็นได้ว่า ชาติพันธุ์สัมพันธ์ของกลุ่มคนที่รวมตัวกัน โดยคนเพียงไม่กี่คน เพื่อจัดงานแต่งงานหรือเฉลิมฉลองประจำปี ย่อมจะมีความแตกต่างอย่างมาก กับชาติพันธุ์สัมพันธ์ของกลุ่มผู้ถือศาสนาคริสต์ในไอแลนด์เหนือ ในบางสถานการณ์ชาติพันธุ์สัมพันธ์ อาจจะเป็นเพียงการแลกเปลี่ยนเรื่องตลก ระหว่างกลุ่มต่างวัฒนธรรม โดยหยิบยกเอาความแปลกปลาด และ"ความเป็น" ที่มีอยู่ในชนบรรมนิยมประเพณีของกันและกันมาล้อเลียนเป็นเรื่องขบขัน แต่ก็มิในบางสถานการณ์เหมือนกัน ที่ชาติพันธุ์สัมพันธ์นำไปสู่ความรุนแรงและการนองเลือด

การที่มีผู้ให้ความหมายหรือคำนิยามชาติพันธุ์สัมพันธ์ ว่าเป็นเรื่องของการรับรู้ทางด้านเอกลักษณ์(Cognition of Identity) เป็นการก่อให้เกิดความคลุมเครือ หรือแม้แต่เป็นการปฏิเสธแนวความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างทางด้านจิตชั้นของชาติพันธุ์สัมพันธ์ แนวความคิดของ เฟรดริก บาร์ธ เกี่ยวกับลักษณะทางชาติพันธุ์(Ethnic Categories) ในฐานะเป็นพาหะหรือเครื่องช่วยในการจัดตั้งองค์กร(Organizational Vessels) ที่มีลักษณะตายตัว หดุนิ่งอยู่กับที่ และปรากฏอยู่ตลอดเวลา แม้จะไม่มีมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยาก ในลักษณะเดียวกันกับการที่บาร์ธแบ่งแยก "พาหะ" หรือ "เครื่องช่วย" ออกจาก "เนื้อหา" (Content) ทำให้เป็นการยากที่จะเข้าใจถึงลักษณะของพลวัตรของชาติพันธุ์สัมพันธ์ นอกจากนี้ยังจะก่อให้เกิดข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับโครงสร้างทางจิตของมนุษย์(Human Psyche) ที่ขาดความยืดหยุ่น และเป็นการปฏิเสธโดยปริยายว่าบุคลิกภาพ เป็นระบบเปิดที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ภายได้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ถ้าไม่มีการยอมรับว่า กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม ย่อมมีจิตชั้นของการแสดงออกที่แตกต่างกัน ก็คงจะเป็นการยากที่จะทำการวิเคราะห์ชาติพันธุ์สัมพันธ์ ก้าวหน้าไปไกลกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ถ้าจะมองในแง่ของการวิจัย ก็อาจจะกล่าวได้ว่า ชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นเพียงตัวแปรตัวหนึ่งเท่านั้น

ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมหนึ่ง ชาติพันธุ์สัมพันธ์ซึ่งถือเป็นเพียงตัวแปรหนึ่งดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรอื่นๆอีกเป็นจำนวนมาก แต่ในการวิเคราะห์เราจำเป็นต้องเลือกพิจารณาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ นักมานุษยวิทยาอย่างเช่น เฮเบอร์ ไคเฮิน จึงมีความเห็นว่า แนวความคิดอย่างในเรื่อง องค์กรทางสังคม(Social

Organization) หรือ โครงสร้างทางสังคม(Social Structure) ซึ่งเป็นแนวความคิดในลักษณะที่ครอบคลุม มีการรวมเอาตัวแปรจำนวนมากเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ขาดความชัดเจน จึงเป็นการยากที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ชาติพันธุ์สัมพันธ์ ตามแนวที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ยังมีอีกแนวทางหนึ่ง ที่อาจจะถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการวิเคราะห์เช่นเดียวกัน นั่นก็คือ การวิเคราะห์ชาติพันธุ์สัมพันธ์ ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งเพื่อความกระชับ จะขอรวมเรียกความสัมพันธ์ทั้งสองด้านว่าเป็น “ความสัมพันธ์ทางการเมือง” เราคงจะต้องยอมรับความจริงที่ว่า ในการดำรงชีพการดำรงตนเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้สูงสุด มีที่อยู่อาศัย ตลอดจนประโยชน์สุขอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน ล้วนเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญ ที่มีความเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นอย่างมาก ยิ่งกว่านั้นในการต่อสู้กับเชื้อชาติพันธุ์สัมพันธ์ จะได้รับผลกระทบจากตัวแปรต่างๆและมีการเปลี่ยนแปลง ทางด้านกระบวนการและจิตวิทยาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นตัวแปรที่จะส่งผลกระทบต่อครอบคลุมไปทั่วทุกด้านของความสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนความสัมพันธ์ทางครัวเรือน(Domestic Relationship) ที่นักวิชาการบางท่านพยายามที่จะแยกออกไปจากความสัมพันธ์ทางการเมือง ดังจะเห็นได้ว่าอย่างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก หรือสามีกับภรรยา ในตัวของมันเองต่างก็มีด้านที่เกี่ยวข้องกับอำนาจอยู่ด้วย โดยนัยดังกล่าว เราจึงอาจถือได้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองในสังคมยุคก่อนอุตสาหกรรม สังคมของยุคดังกล่าว โครงสร้างทางการเมือง จะรวมอยู่ภายในโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์และกิจกรรมต่างๆ อย่างเช่น ความเป็นมิตรและนันทนาการ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การตอบสนองความต้องการของปัจเจกชน ดังนั้นจึงไม่น่าจะเป็นเรื่องของการเมือง แต่อย่างที่เราทราบดี(12) ได้ชี้ให้เห็น บรรทัดฐานขนาดใหญ่มักจะใช้ความสัมพันธ์และกิจกรรมต่างๆในลักษณะดังกล่าว ให้เป็นประโยชน์ในอันที่จะบรรลุเป้าหมายของคน โดยเหตุผลดังกล่าว สิ่งที่โคธธรรมชาตินิยมอาจไม่ถือว่ามีความเกี่ยวข้องทางการเมือง แต่ก็อาจจะถูกทำให้มีลักษณะทางการเมืองได้ในที่สุด

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์(Symbolic Activities) ที่มีจุดมุ่งหมายเป็นทางออกหรือแนวทางการแก้ไขของมนุษย์ ที่ไม่ผู้มีความสำคัญเท่าใดนัก อย่างเช่นในเรื่องความตาย ความดีและความชั่ว หรือโรคระบาด ก็อาจจะเป็นสิ่งที่ถูกนำไปหาประโยชน์ โดยกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองต่างๆ แทบจะทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมสมัยก่อนอุตสาหกรรม หรือสังคมอุตสาหกรรม โดยนัยดังกล่าว สัญลักษณ์ที่มีอิทธิพลครอบงำภายในสังคมดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่มีความหมายทางการเมืองแฝงอยู่เป็นจำนวนมาก วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โคธรูปแบบและกิจกรรมในทางการเมืองแล้ว ไม่ถือว่ามีความเกี่ยวข้องทางการเมือง แต่ได้ถูกการกระทำทางสังคมทำให้เป็นการเมือง

ชาติพันธุ์สัมพันธ์กับองค์กรที่ไม่เป็นทางการ

ในการจัดองค์กรเพื่อการผลิตทางเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนและการปริวรรตผลผลิต และโดยเฉพาะ ในกระบวนการแบ่งงานและการแข่งขันกันและกัน เพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จะก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆขึ้นมา โดยสมาชิกจะประกอบด้วยผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน และเพื่อที่จะให้กลุ่มที่ตั้งขึ้นมาบรรลุความสำเร็จ โดยทำหน้าที่องค์กรทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มดังกล่าวจำเป็นจะต้องสร้างหน้าที่พื้นฐานขององค์กร(Basic Organizing Functions)ขึ้นมา จำนวนหนึ่ง หน้าที่ดังกล่าวที่สำคัญก็ได้แก่ การกำหนดความแตกต่าง(Distinctiveness) หรือบางทีก็รู้จักกันในนามของ พรหมแดนทางชาติพันธุ์ (Ethnic Boundaries) ระบบการสื่อสารติดต่อในหมู่สมาชิก (Communication System) การกำหนดความจะให้ใครเป็นผู้ทรงอำนาจ(Authority) อาจจะเป็นบุคคลคนเดียวหรือกลุ่ม ขั้นตอนและวิธีดำเนินการในการตัดสินใจปัญหา (Decision-making Procedures) กระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมภายในกลุ่ม(Endoculturation)และอุดมการณ์(Ideology) เป็นต้น

ในความเป็นจริงองค์กรก็คือกลุ่มคนนั่นเอง และในการพิจารณาองค์กรเราไม่ได้ให้ความสำคัญโดยรวมของบุคลิกภาพ แต่เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่พัฒนาขึ้นมาโดยคนจำนวนหนึ่ง ที่เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในการรวมกลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆอาจจะถูกจัดตั้งขึ้นมา จากพื้นฐานที่มีลักษณะเป็นทางการ ซึ่งก็หมายความว่า ได้มีการกำหนดเป้าหมายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังได้มีการกำหนดแบ่งหน้าที่ต่างๆขององค์กร ตามหลักเหตุผลในแนวขององค์กรที่เป็นทางการ(Formal Organization) องค์กรหรือสมาคมที่จัดตั้งขึ้นมาดังกล่าว อย่างที่ แมกซ์ เวเบอร์ได้ชี้ให้เห็น เป็นองค์กรประเภทที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากที่สุด เท่าที่มนุษย์เคยคิดค้นขึ้นมา และในการรวมกลุ่มของสังคมอุตสาหกรรม จะเห็นได้ว่าการนำารูปแบบขององค์กรประเภทนี้มาใช้มากที่สุด

อย่างไรก็ตาม แม้ในสังคมอุตสาหกรรมที่มีความก้าวหน้าและมีลักษณะเสรีนิยม ก็มักจะปรากฏเงื่อนไขทางโครงสร้าง ที่ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ไม่สามารถที่จะจัดตั้งองค์กรที่มีลักษณะเป็นทางการขึ้นมาได้ เพราะอาจจะมีการระบอบข้อห้าม หรืออาจจะถูกต่อต้านหรือขัดขวางโดยรัฐหรือกลุ่มอื่นๆที่อยู่ภายในรัฐ หรือ ไม่ก็อาจจะขัดกับหลักการบางประการที่มีอยู่ในสังคม หรือสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ที่กลุ่มอ้างว่าเป็นตัวแทน ก็อาจเป็นสิ่งที่เพิ่งพัฒนาขึ้นมา ยังไม่เป็นที่ยอมรับ หรือ ไม่อาจจะแสดงออกในรูปแบบที่เป็นทางการ หรือสอดคล้องกับโครงสร้างที่เป็นทางการของสังคมได้ ภายใต้งี๋ ोनใจและข้อจำกัดต่างๆดังกล่าว จำเป็นอยู่เองที่กลุ่มผลประโยชน์จะต้องจัดตั้งขึ้นมาในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ โดยอาศัยสถาบันพื้นฐานทางสังคม อย่างเช่น ความเป็นเครือญาติ(Kinship) ความเป็นมิตร(Friendship) พิธีกรรม(Rituals) การเฉลิมฉลอง(Ceremonies) และ

กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์อื่นๆ(Symbolic Activities) ที่แฝงอยู่ในสิ่งที่ตามปกติเราจะรู้จักกันในนามของ แบบแผนการดำเนินชีวิต(Styles of Life) เป็นเครื่องช่วยในการจัดตั้งกลุ่ม

การจัดตั้งกลุ่ม โดยอาศัยพื้นฐานข้อผูกพันทางสังคม มักจะต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างมาก ทั้งองค์กรที่ดั่งขึ้นมาก็อาจจะขาดประสิทธิภาพ และบางครั้งอาจจะไม่บรรลุเป้าหมายที่ดั่งไว้ ไม่เหมือนกับองค์กรที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการ อย่างในเช่นในบางครั้ง แทนที่กลุ่มจะจัดให้มีการประชุมอย่างเป็นทางการ เพื่อที่จะปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ กลุ่มที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ อาจจะต้องอาศัยโอกาสอย่างเช่นในเวลาที่มีงานเฉลิมฉลอง หรือการประกอบพิธีกรรม ระหว่างที่สมาชิกของกลุ่มเข้าไปชุมนุมร่วมงานดังกล่าว ก็จะมีการหยิบยกปัญหาขึ้นมาพูดคุยกันอย่างไม่เป็นพิธีกรรมหรือไม่เป็นทางการ ท่ามกลางกิจกรรมที่มีลักษณะทางสัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าว ซึ่งดูเผินๆแล้วก็อาจจะเห็นได้ว่า ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มโดยตรง แต่จริงๆแล้วกิจกรรมต่างๆดังกล่าว ตอบสนองความต้องการที่สำคัญของสมาชิกของกลุ่ม ดังนั้นจึงอาจถือได้เช่นเดียวกันว่าเป็นเรื่องของกลุ่มด้วย

ความจริงคำว่า “ไม่เป็นทางการ” หรือ “ไม่เป็นแบบพิธี” (Informal) ที่ใช้กับองค์กรที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น เป็นคำที่ยังไม่มีความหมายชัดเจนลงตัวเท่าใดนัก แต่ก็ยังไม่มีคำอื่นที่เหมาะสมมากกว่านี้ คำดังกล่าวมีจุดอ่อน คลุมเครือ และมีนัยเป็นเชิงปฏิเสธ และจะต้องใช้ควบคู่ไปกับโครงสร้างที่มีลักษณะเป็นทางการ(Formal Structure) เสมอ ได้เคยมีนักรัฐศาสตร์บางท่าน อย่างเช่น อัลมอนต์และเพาเวลล์(13) ใช้คำว่า “ที่ไม่มีลักษณะเป็นสมาคม”(Non-Associational) กับกลุ่มผลประโยชน์ประเภทที่กล่าวถึงข้างต้น แต่คำดังกล่าวก็มีความหมายในเชิงปฏิเสธเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงดูเหมือนว่าจะไม่ช่วยแก้ปัญหา ในการที่จะหาคำที่เหมาะสมมาแทนเท่าใดนัก

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อกลุ่มผลประโยชน์ไม่สามารถจะจัดตั้งองค์กร ที่มีลักษณะเป็นทางการของคนขึ้นมาได้ ก็มักจะหันมาอาศัย ซึ่งอาจจะโดยที่มีความสำคัญหรือไม่ก็ตาม กลไกทางวัฒนธรรมหรือหลักการพื้นฐานทางสังคมต่างๆที่มีอยู่ เพื่อที่จะจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา และในสถานการณ์ดังกล่าว ก็จะก่อให้เกิดระบบชาติพันธุ์สัมพันธที่มีลักษณะทางการเมือง(Political Ethnicity) ขึ้นมา ดังนั้นในการที่เราจะเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของชาติพันธุ์สัมพันธไม่ว่าจะเป็นในประเทศที่กำลังพัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนาก็ตาม เราจำเป็นต้องแยกให้เห็นชัดถึงความแตกต่าง ระหว่างการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ ที่มีลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อย่างไรก็ตามสิ่งที่พึงสังวรก็คือ ความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการนั้น เป็นเรื่องของขีดขั้นความมากน้อย(Degree) ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อก่อตั้งขึ้นมาในระยะเริ่มแรก กลุ่มบางกลุ่มอาจจะมีลักษณะ ไม่เป็นทางการ แต่ต่อมาก็จะค่อยๆพัฒนามาสู่ลักษณะที่เป็นทางการมากขึ้น แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่อาศัยทั้งลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการควบคู่กันไป ดังนั้นเพื่อความเข้าใจ เราจึงจำเป็นต้องพิจารณาองค์กรของกลุ่มผลประโยชน์ทุกประเภทว่ามีสองมิติ มิติหนึ่งมีลักษณะเป็นทางการ และอีกมิติหนึ่งไม่เป็นทางการ โดยที่มิติหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อ

ตกลงหรือสัญญา(Contract) ส่วนอีกมิติหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อผูกพันทางศีลธรรมและพิธีกรรม(Moral and Ritual Obligations) หรือที่เรามักจะเรียกกันโดยทั่วไปว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี(Customs) โดยทั่วไปแล้ว กลุ่มผลประโยชน์ที่มักจะมีพบเห็นในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นทางการจะมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่แล้วเรามักจะพบกลุ่มผลประโยชน์ ที่มีลักษณะของความเป็นทางการและไม่เป็นทางการปะปนกันอยู่

ชาติพันธุ์สัมพันธ์กับการแบ่งชั้นทางสังคม

ในวรรณกรรมมานุษยวิทยาจำนวนมาก เราจะพบว่ามีการนำเอาหลักการของชาติพันธุ์สัมพันธ์ ไปใช้ในการจัดตั้งองค์กรของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ อันเป็นผลมาจากเหตุผลความจำเป็นบางประการ ที่ทำให้กลุ่มดังกล่าวไม่สามารถจัดตั้งขึ้นมาได้อย่างเป็นทางการ ตัวอย่างของการจัดตั้งกลุ่มประเภทนี้ ก็ได้แก่การจัดตั้งองค์กรของขบวนการต่อต้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนา ในตอนต่อไป เพื่อที่จะได้เห็นถึงแง่มุมด้านอื่นๆของการวิเคราะห์ชาติพันธุ์สัมพันธ์ จะขอพิจารณาสถานการณ์สังคม ที่มีลักษณะซับซ้อนและความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมอย่างมากของประเทศอังกฤษ อันเป็นศูนย์กลางทางด้านการเงินของประเทศ ที่เรียกว่า “ซิตี” (City) เป็นย่านที่ตั้งอยู่ในใจกลางของมหานครลอนดอน ในบริเวณดังกล่าวแม้ว่าจะยังไม่เคยมีนักมานุษยวิทยาหรือสังคมวิทยาคนใดเคยเข้าไปศึกษา แต่หลังจากที่ได้มีการตีพิมพ์รายงานที่มีชื่อว่า Bank Rate Tribunal ในปี ค.ศ. 1958 ทำให้เราสามารถที่จะทราบเรื่องราวเกี่ยวกับองค์กรธุรกิจต่างๆ ที่อยู่ในบริเวณดังกล่าว(14)

จากรายงานที่กล่าวข้างต้นทำให้เราได้ทราบว่า ธุรกิจที่มีมูลค่าเป็นเงินนับล้านๆปอนด์ ที่ดำเนินอยู่แต่ละวันในย่านซิตีนั้น กระทำกันโดยไม่มีการใช้เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด แต่การดำเนินการต่างๆจะอาศัยการเจรจาด้วยวาจา โดยการพบปะพูดคุยด้วยตัวเอง หรือไม่ก็ทางโทรศัพท์ การดำเนินการในลักษณะดังกล่าว มีผู้อ้างว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น ถ้าต้องการจะให้ธุรกิจดำเนินไปด้วยความราบรื่น แต่เนื่องจากการกระทำดังกล่าวมีการเสี่ยงสูงมาก การดำเนินธุรกิจจึงจำกัดอยู่เฉพาะในหมู่บุคคลที่มีความไว้วางใจกันจริงๆเท่านั้น ความไว้วางใจดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ ก็เฉพาะในหมู่ผู้ที่รู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี มีค่านิยมอย่างเดียวกัน พูดภาษาด้วยสำเนียงเดียวกันยอมรับนับถือมาตรฐานทางสังคมร่วมกัน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเครือข่ายความสัมพันธ์ของญาติพี่น้องชั้นต้น ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานค่านิยมและแบบแผนพฤติกรรมทางสัญลักษณ์ร่วมกัน ด้วยเหตุผลต่างๆที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นักธุรกิจในซิตีจึงเป็นกลุ่มของผู้ที่มีฐานะพิเศษทางสังคม พวกเขาส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ของระบบโรงเรียนกินนอน ซึ่งมีภาระกิจหลักที่สำคัญอยู่ 2 ประการคือ ประการแรก ต้องการที่จะให้ความรู้ หรือจะว่าไปแล้ว ต้องการที่จะฝึกอบรมนักเรียนเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมทางสัญลักษณ์ ที่มีลักษณะเฉพาะจำนวนหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสำเนียงและท่วง

ทำนองการพูด กริยามารยาท รูปแบบการแสดงอารมณ์ขันและลูกเล่นต่างๆ ประการที่ 2 สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ ของความเป็นมิตรสนิทที่ยั่งยืนในหมู่นักเรียน ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะถูก กระชับให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยการพบปะสังสรรค์เป็นครั้งคราว ของบรรดาศิษย์เก่าของโรงเรียน โดยการเข้าเป็นสมาชิกของสโมสร ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสถาบันทางสังคมอื่นๆ

จากลักษณะสำคัญต่างๆที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าชีวิตก็เป็นเช่นเดียวกับหมู่บ้าน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ราวๆ 1 ตาราง ไมล์ ภายในบริเวณดังกล่าว บุคคลที่มีความสำคัญต่างก็รู้จักกันและกัน การที่ จะรู้จักใครมีความสำคัญมากกว่ารู้ชื่ออะไร โดยปรกติบุคคลชั้นนำของชีวิตจะมีความเกี่ยวพันกัน ไม่ เพียงแต่จะมีแบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกันและมีความเป็นเพื่อนกันเท่านั้น นอกจากนี้ยังเกี่ยวพัน โดยเป็นญาติร่วมสายโลหิตและ โดยการแต่งงาน การศึกษาจากรายงานยังแสดงให้เห็นอีกด้วยว่า ผู้ ที่มีความสัมพันธ์กันดังกล่าว ประกอบด้วยผู้บริหารชั้นสูง ผู้บริหารทางด้านการเงิน รวมตลอดทั้งผู้มี อำนาจในการตัดสินใจในวงการอุตสาหกรรม

จากรายงานของ Bank Rate Tribunal ที่กล่าวแล้วตั้งแต่ตอนต้น ได้บ่งชี้ว่าประสิทธิภาพและ ความรวดเร็วในการดำเนินธุรกิจในชีวิต ได้อาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ขั้นต้นและไม่เป็นทางการ (อย่างเช่น เครือญาติและครอบครัว และความเป็นเพื่อน) เชื่อมโยงนักธุรกิจชั้นนำเข้าด้วยกัน เครือข่ายความสัมพันธ์ดังกล่าว อยู่ภายใต้การควบคุมของประทศฐาน ค่านิยม รวมทั้งรหัส(Codes) ที่มีอยู่เป็นพื้นฐานดั้งเดิมและสืบทอดมาจากอดีตกาล(Primodial Ties) ของ “เผ่าพันธุ์” ของชีวิต เครือข่ายความสัมพันธ์ดังกล่าว มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีลักษณะจับช้อนจำนวนหนึ่งเป็นเครื่อง ชิดเหนี่ยว ในสาขาของบุคคลภายนอก ขนบธรรมเนียมประเพณีดังกล่าวแปลกปลาดพิดพิถัน ที่ ไม่แตกต่างไปจากขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าพันธุ์ต่างถิ่นต่างภาษาแต่อย่างใด มีรายงานที่ กล่าวถึงพฤติกรรมอันน่าทึ่งและตื่นตาตื่นใจ ของบรรดานายหน้าขายหุ้น(Stockbrokers) ซึ่งเป็นผู้ที่ รู้จักกันในชีวิตในนามของ “ผู้สรวมหมวกทรงสูง” (Top-batters) เพราะแม้แต่ในปัจจุบันพวกเขาก็ ยังสรวมหมวกทรงนี้อยู่

ในวันทำการ พวกนายหน้าขายหุ้นจะ ไปนั่งคอยคิว อยู่บนม้านั่งที่ทำด้วยไม้ อดลกจากทางเก่งที่มี ลายเป็นทางขาวขึ้นมา และเผ่าคอยโอกาสที่จะเอาหนังสือพิมพ์ “เดอะ ไทมส์” ไปแลกกับ “เทเลกราฟ” เมื่อถึงคิวของคนที่จะเข้าไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของธนาคาร เขาจะขยับเก้าอี้เข้าไป และเริ่ม การสนทนาด้วยเรื่อง กีฬาคริกเกต ราชการ โทรทัศน์ หรือข่าวสารการเมือง ก่อนที่จะหันมาพูดถึง เรื่องการเงิน การเริ่มโอภาปราศรัยในลักษณะดังกล่าว คล้ายจะเป็นการบอกกล่าว “เราขอรับ กฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติกันเป็นปรกติในสังคม และที่นี้ก็คือถึงเวลาที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้แล้ว” ถ้าหากท่านเป็นนักค้าหุ้น และ ไปธนาคาร โดยสรวมหมวกทรงสูงคนที่พบเห็นก็จะบอกกล่าวกันว่า “อ้อนั่นเป็นพวกค้าหุ้น” แล้วท่านก็สามารถเดินเข้าไปในธนาคารได้ แต่ถ้าวิน โหนบั้งเอิญท่าน สรวมหมวกทรงธรรมดาเข้าไป ผู้ที่รู้จักมักคุ้นก็จะพากันอุทานเป็นเสียงเดียวกันว่า “คาซจริง....คุณ เอาหมวก ไปทิ้งเสียที่ โหนบั้งวันนี้” มีบางสิ่งบางอย่างที่ท่านจะต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะ ไม่ให้เกิด

ขึ้น เพราะหากว่าท่านประพาศหรือปฏิบัติสิ่งใดผิดไปจากปรกติธรรมคา ผู้ที่ทำงานในธนาคารก็อาจจะพากันคิดว่า ถ้าจะมีอะไร ไม่ชอบพามากลในตัวของท่านเสียแล้ว และถ้าหากว่าท่านไม่มีคำอธิบายที่ชัดเจนเพียงพอ ความเชื่อที่มีอยู่ในตัวของท่าน ก็จะพลอยได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย และถ้าปราศจากความเชื่อถือ โดยไม่มีข้อกังขาใดๆแล้ว นายหน้าค้าหุ้นก็คงจะไม่สามารถดำเนินธุรกิจของเขาโดยราบรื่นและประสบความสำเร็จได้

ชาติพันธุ์สัมพันธ์ในฐานะเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์

จากกรณีที่ถูกกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่านักธุรกิจการเงินที่อยู่ในชีวิตรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ อันเป็นส่วนหนึ่งของระบบการแบ่งงาน ของสังคมอุตสาหกรรมอังกฤษสมัยใหม่ นักธุรกิจดังกล่าวได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว และสัญลักษณ์ของแบบแผนการในการดำเนินชีวิต ในการจัดองค์กรความร่วมมือ ซึ่งส่วนหนึ่งมีลักษณะเป็นทางการ(คือองค์กรทางการเงินและธนาคาร)และอีกส่วนหนึ่งไม่เป็นทางการ(คือการอาศัยความเป็นมิตรและความสัมพันธ์ส่วนตัว ในการดำเนินการ) ในการแข่งขันในระบบสังคมส่วนรวม เพื่อที่จะได้มีส่วนสูงสุดในรายได้ของประเทศ จะเห็นได้ว่านักธุรกิจที่อยู่ในชีวิต เป็นกลุ่มที่มีฐานะทางสังคมที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด จากกลุ่มอื่นๆของอังกฤษ กลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้จึงอาจถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยทั่วไปแล้วเรามักจะคิดไม่ถึงว่ากลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้เป็นกลุ่มทางชาติพันธุ์ ด้วยเหตุผลที่ว่าคำว่า “ชาติพันธุ์” มักจะใช้ในความหมายเฉพาะทางสังคม วัฒนธรรมและการเมือง มากกว่าความหมายที่ครอบคลุมอย่างกว้างในทางสังคมวิทยา

ในความเห็นของคนส่วนใหญ่ คำว่าชาติพันธุ์มักจะสื่อความหมายไปในทางที่เกี่ยวกับสถานภาพของชนกลุ่มน้อย(Minority Groups) ชนชั้นต่ำ หรือ ไม่ก็เป็นพวกอพยพ นี่เป็นเหตุที่ว่า ในอนาคตเราคงจะต้องหาคำอื่นที่มีความหมายเป็นกลางมาแทน อย่างไรก็ตามเราคงจะต้องใช้คำนี้ไปอีกระยะหนึ่ง ไม่ใช่เพราะยังหาคำที่เหมาะสมมาแทนไม่ได้เท่านั้น แต่เป็นเพราะคำที่ใช้อยู่นี้มีความสำคัญ ในฐานะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ความรู้ความเข้าใจ พัฒนาการของสังคมที่มีลักษณะซับซ้อนอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้แนวความคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์ยังจะช่วยให้เราเข้าใจ กระบวนการที่มีรูปแบบทางสัญลักษณ์ ที่แอบแฝงอยู่ในแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มหรือวัฒนธรรมย่อย ซึ่งอาจจะมีลักษณะทางปัจเจกชนอย่างมาก เช่นกลุ่มของนักธุรกิจการเงินของอังกฤษที่ถูกกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งพัฒนาขึ้นมาเป็นองค์กรเพื่อทำหน้าที่ต่างๆในลักษณะที่ ถ้าเป็นองค์กรที่เป็นทางการคงไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ ถ้ากลุ่มบุคคลชั้นนำดังกล่าว เป็นผู้มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด เราก็อาจจะสังเกตเห็นได้ง่าย แต่เนื่องจากกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ไม่ได้แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของสังคมในด้านอื่นๆ

อีกทั้งสมาชิกภายในกลุ่มก็มีความเป็นอิสระค่อนข้างสูง การที่จะกำหนดกลุ่มบุคคลดังกล่าวให้เห็นชัด จึงเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก

ในสังคมปัจจุบันที่มีลักษณะซับซ้อนและมีลักษณะเป็นพลวัตร คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถูกหลานของผู้อพยพในชั่วอายุที่ 2 หรือ 3 ถ้าสมารถที่จะรักษาความแตกต่างและนำเอาระบบสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในวัฒนธรรมออกมาใช้ โอกาสของกลุ่มอนุชนผู้อพยพดังกล่าวที่จะกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ ภายใต้อาณัติการณที่เ็นอยู่ในขณะนั้นจะมีสูงมาก แต่สมมุติว่ามีกลุ่มวัฒนธรรมอยู่สองกลุ่ม และทั้งสองกลุ่มเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองต่อกัน ถ้าเส้นแบ่งความแตกต่างระหว่างกลุ่มทั้งสอง อย่างเช่นความแตกต่างทางสังคม ดัคผ่านเส้นแบ่งทางชาติพันธุ์ เอกลักษณ์และความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ก็จะถูกสะกิดกันหรือบดบังความสำคัญ โดยที่ภายในกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เกิดขึ้นมาใหม่นั้น คนที่มีฐานะยากจนในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง จะหันไปร่วมมือกับคนที่ยากจนในอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง เพื่อต่อต้านคนที่มฐานะร่ำรวยในกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสอง ส่วนคนที่มีฐานะมั่งคั่งจากกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสอง ก็จะหันมาร่วมมือกันในการต่อสู้ เพื่อรักษาอภิสิทธิ์ของกลุ่มของตนเอาไว้ ถ้าสถานการณ์ได้พัฒนาไปในลักษณะดังกล่าว ลักษณะทางชาติพันธุ์ก็จะค่อยๆอ่อนพลังลง สมาชิกของกลุ่มจะพากันสูญเสียเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไป และเมื่อเวลาผ่านไปการแบ่งแยกทางชนชั้นก็จะเด่นชัดมากขึ้น จนในที่สุดกลุ่มวัฒนธรรมย่อยทั้งสอง ซึ่งก่อนหน้านั้นมีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ก็จะพัฒนาขึ้นมาเป็นชั้นสังคม ดังจะเห็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษในสมัยวิกตอเรีย ที่ประเทศจะแบ่งออกเป็นสองประชาชาติ ประกอบขึ้นด้วยอภิชนและสามัญชน

แต่จากตัวอย่างที่สมมุติข้างต้น สถานการณ์จะเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ถ้าหากว่ากลุ่มชนที่เกิดขึ้นใหม่ เข้าไปมีความสัมพันธ์กับเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมของตน ในลักษณะที่ภายในระบบที่เกิดขึ้นมาใหม่ กลุ่มอภิชนยังคงจะถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของเผ่าพันธุ์ หนึ่ง และกลุ่มสามัญชนก็ถือว่าตนเป็นสมาชิกของอีกเผ่าพันธุ์หนึ่ง ในสถานะการดังกล่าวความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มทั้งสอง จะค่อยๆฝังรากและมีการผนึกกำลังกันในการต่อสู้ขับเคี่ยวระหว่างกลุ่มที่มีการแบ่งทางชั้นสังคม ในกรณีนี้ชนบรรมนิยมประเพณีดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มก็คงจะดำรงอยู่ต่อไป และภายในกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นมาใหม่นั้น ชนบรรมนิยมประเพณีกลุ่มดังกล่าว ก็จะได้รับปรับเปลี่ยนทางด้านความสำคัญและคุณค่าใหม่

นอกจากความสำคัญในแง่ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ยังมีความสำคัญในด้านการช่วยให้ความกระจ่าง เกี่ยวกับธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้ว่า การรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในเมือง มีความสัมพันธ์กับพลวัตรของการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ และชนบรรมนิยมประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่ แทนที่จะถือว่าเป็นผลมาจากลักษณะของอนุรักษ์นิยม(Conservatism)หรือการสืบทอดทางวัฒนธรรม(Cultural Reproduction) เป็นความจริงที่ว่าในการก่อตั้งกลุ่มทางชาติพันธุ์ จะมีความเกี่ยวข้องกับการสืบเนื่องทางประเพณี

Rule ทำให้กลุ่มเผ่าพันธุ์บางกลุ่มพัฒนากลุ่มผลประโยชน์ของคนขึ้นมา ในขณะที่กลุ่มเผ่าชาติพันธุ์อื่นๆที่เหลือก็คดอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ ต่อมาเมื่ออังกฤษถอนตัวออกไป จึงได้เกิดมีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันขึ้น กลุ่มที่เคยมีอำนาจและกำลังอยู่ในฐานะเสียเปรียบต่อการที่จะสูญเสียอำนาจ ก็มีการระดมพลังเพื่อป้องกันตนเอง ขณะเดียวกันกลุ่มของผู้ที่เคยตกเป็นผู้เสียเปรียบ เมื่ออังกฤษถอนตัวออกไป ก็ฉวยโอกาสในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง รวมกำลังต่อสู้เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งอำนาจ เมื่ออังกฤษผู้ซึ่งเคยครองตำแหน่งที่รวมอำนาจถอนตัวออกไป ก็เกิดการต่อสู้แย่งชิงตำแหน่งกันขึ้น ตำแหน่งต่างๆดังกล่าวก็ได้แก่ ตำแหน่งเกี่ยวกับการจ้างงาน การภาษีอากร กองทุนเพื่อการพัฒนา การศึกษา และตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆ ความเป็นไปได้ที่แต่ละเผ่าพันธุ์จะเข้าไปกุมแหล่งอำนาจต่างๆดังกล่าว ซ่อมมีไม่เท่าและแตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างเผ่าพันธุ์ต่างๆ จากการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มเผ่าพันธุ์ต่างๆ ได้ก่อให้เกิดความพยายามที่จะมีการรวมกลุ่มทางการเมือง เพื่อที่จะทำให้การต่อสู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และในกระบวนการของการรวมกลุ่มทางการเมืองดังกล่าว จะมีการเน้นความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีขึ้นมาใหม่ ถ้ามองอย่างผิวเผิน อาจทำให้เห็นไปได้ว่า การหันกลับไปหาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของเผ่าพันธุ์ เป็นการแบ่งแยกทางเผ่าพันธุ์หรือลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม(Tribalism) แต่ในความเป็นจริงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการรวมกลุ่มทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ ภายในกรอบของรัฐที่เกิดขึ้นใหม่นั้นเอง

(2) ลัทธิเผ่าพันธุ์นิยมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะพลวัตร ของการจัดระเบียบความสัมพันธ์และขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ ไม่ใช่เป็นเรื่องของลักษณะอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม(Cultural Conservatism) หรือการสืบทอดทางวัฒนธรรม การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี และการรวมกลุ่มทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ดังกล่าว เพียงแต่หน้าที่และบทบาทของมันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แมค กลัคแมน ได้เคยกล่าวไว้ว่า “ในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลง กลุ่มที่มีอิทธิพลครอบงำจะปรากฏขึ้นในกลุ่มวัฒนธรรมทั้งสองที่แยกออกไป แต่ละกลุ่มก็พยายามที่จะสร้างเสริมค่านิยม ในระบบความสัมพันธ์ภายในของตน เพราะการกระทำดังกล่าว เป็นการแสดงออกถึงความเหนือกว่าของกลุ่มที่มีอิทธิพลครอบงำ”

(3) ชาติพันธุ์สัมพันธ์โดยสาระแล้ว เป็นปรากฏการณ์ทางการเมือง ที่ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม จะถูกนำไปใช้ในความหมายที่มีลักษณะเฉพาะ และในฐานะที่เป็นกลไกของการรวมกลุ่มทางการเมือง โดยปรกติแล้วมนุษย์จะไม่นิยมใช้ความรุนแรง หรือการฆ่าฟันประหัตประหารกัน เพียงสาเหตุของการมีขนบธรรมเนียมที่แตกต่างกัน เราอาจจะรู้สึกขบขันเมื่อพบเห็นประเพณีแปลกๆ ของคนต่างเผ่าพันธุ์ แต่ในตัวของมันเองก็ไม่ใช่ว่าจะนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรง ถ้าจะมีความขัดแย้งเพราะความแตกต่างทางวัฒนธรรม ก็คงจะเป็นเพราะว่าความแตกต่างดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับอย่างสำคัญกับการแบ่งแยกทางการเมือง นอกจากนี้ในสถานการณ์ปัจจุบัน มนุษย์อาจอยู่ร่วมกันได้ถ้ามีผลประโยชน์ร่วมกัน คนในเผ่าพันธุ์หนึ่งอาจจะรวมกันเพื่อสนับสนุนการเลือกตั้ง เพื่อที่

จะได้รับประโยชน์จากเงินทุนในการพัฒนา หรือแม้แต่เพื่อปกป้องไม่ให้ผู้หญิงที่มีจำนวนจำกัดใน
เผ่าพันธุ์ของตนไปแต่งงานกับคนภายนอก

(4) ลักษณะสำคัญของชาติพันธุ์สัมพันธ์ มักจะมีลักษณะไม่เป็นทางการหรือแบบพิธี โดย
ปรกติกลุ่มชาติพันธุ์จะไม่รวมกันเป็นส่วนหนึ่งของกรอบอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ที่เป็น
ทางการของรัฐ ถ้าหากว่ากลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการรับรองเป็นทางการ ในฐานะเป็นรัฐหรือภูมิภาค
ภายในกรอบของสหพันธรัฐ เราก็คงไม่ถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ แต่จะเป็นระบบการเมืองของ
ชาติหรือระหว่างประเทศ ดังนั้นโดยนัยดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคต่างๆ ในไนจีเรีย จึง
ไม่ถือว่าเป็นชาติพันธุ์สัมพันธ์ ในทำนองเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม “เจ้าหน้าที่คนเมือง”
ในสมัยอาณานิคม ก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นชาติพันธุ์สัมพันธ์ เพราะกลุ่มเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ได้รับการ
ยอมรับเป็นทางการ และองค์กรทางการเมืองของคนพื้นเมือง ก็ถือว่าเป็นสถาบันที่ทางการรับรอง
กลุ่มชาติพันธุ์จะต้องรวมกันเป็นกลุ่มในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ (Informal Political Grouping)
ภายในกรอบขององค์กรที่เป็นทางการ หรือรัฐประชาชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการเมือง จึงจะถือ
ได้ว่ากลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ทางการเมือง

เชิงอรรถ

1. Abner Cohen, **Custom and Politics in Urban Africa, A Study of Hausa Migrants in Yoruba Towns**, London, Routledge and Kegan Paul, 1969; p. 1
2. ที่อ้างแล้ว
3. Abner Cohen, 'Introduction: The Lesson of Ethnicity,' in Abner Cohen (ed.) **Urban Ethnicity**, London, Tavistock Publications, 1974; pp. ix-x
4. ที่อ้างแล้วข้างบน หน้า xvii
5. Max Gluckman, **Anthropological Problems Arising from the African Industrial Revolution**, in A. Southall (ed.) **Social Change in Modern Africa**, London : Oxford University Press, 1961
6. Abner Cohen, 1969, ที่อ้างแล้ว หน้า 201-11
7. อ้างแล้วข้างบน
8. Frederik Barth, 'Introduction , ' in **Ethnic Groups and Boundaries, The Social Organization of Cultural Difference**, Boston: Little Brown and Company, 1959
9. Barth ที่อ้างแล้ว หน้า 13-15
10. E.E. Evans-Pritchard, **Social Anthropology** , London: Cohen and West , 1951; p. 19
11. Abner Cohen, 1974, ที่อ้างแล้ว หน้า xiv
12. H. Marcuse, **One-Dimensioned Man** , London: Sphere Books, 1964
13. G.A. Almond and G.W. Powell , **Comparative Politics** , Boston: Little Brown, 1966; pp.76-77
14. Abner Cohen, 1974, ที่อ้างแล้ว หน้า xviii-xxi